D.n Diego P.o Sanchez

Index

DOCTISSIMO

LVDOVICO MERCADO, DOCTORI MEDICO,

ac à cubiculo Regio emerito, philoſopho præſtantiſsimo, olimq; Valliſoleti primariã Cathedram Regenti, ſuus Doctor Ioannes de Soſa Sotomaior medicus ac chirurgus Hiſpalenſis ſalutem & fœlicitatem exoptat.

Año. 1606

CVM LICENTIA.

INTER ea quæ curando, obseruandoq; accidũt, illud ad te scribere decreui, quòd anno præterito millesimo, quingentesimo, octogesimo nono, cărcere Hispalensi mihi contigit; scilicet vulnus pertingens ad duas cauitates tàm vitalem quàm naturalem, quibus omẽtum seu zirbum exiuit, & vt per te lucem videat hoc opusculum, tibi dicandum existimaui. Etiàm vt a calũnia liberetur, & inter tanta opera tua recondas, vt ab eis prætiũ incomparabile suscipat, sicut tua doctissima quæ apud omnes nationes magni habentur, ob suam singularem doctrinã, quã de se mittũt, atq; in ipsis refulget, ob suãq; mirã eloquentiã, fructũq; nõ minus humanę saluti adhibẽt presertim in hoc turbulento sæculo, & tãta imperitorũ multitudine, fœliciter cedit seligere eũ, qui medicinæ exactam methodum candidè, & syncerè exercet, sunt alij qui medicinam, ac chirurgiam pulchrè disimulantes inficiunt; inhis itaq; dignoscendis quanta sit opus prudẽtia! ab eis tanquam a peste fugere cupio, & ad te accedere, hoc oposculum, etiàm de bubone venereo quæstionem, ac curationem de sidero timens illud Galeni dicẽtis lib. 2. de crisibus. cap. 8. quod igitur nullus scribendi methodus mordacitatem posit effugere; neq; enim ego, quod etiã Plato huius rei meminit: Quare (honos litterarum ac prudentiæ) frõte hilari accipias rogo, quidquid in hoc opusculo quantulocunq; in veneris, & iterum exoro, vt numeres Fœlici Lapillo,

quod si feceris, facile patiar im-
probari à vitiligatoribus
huius sæculi
Vale.

TRA-

TRACTATVS
DE CVIVSDAM NOVI VVLNERIS CVRATIONE QVOD pertingit ad duas cauitates tam vitalem quam naturalem.

CLASSEARIVM remex alterũ gladio acuto quo frequẽter ficarij vtuntur percu ſit. Ambo florentes ætate, & remiges ambo & rixari pares, & vulnerari parati: rixa orta inter illos fuit, vt Hiſpalẽſi carcere fieri ſolet. Qua potuit violẽtia Matallana, alterius, qui Chinonñ cupabatur, perfodit thoracẽ ſeptumq; tranſuerſum adimũ vſq; vẽtrem, ita vt a vulnere illato bona omẽti pars è propria ſede erupit, tũc ego accedẽs, medicus, & chirurgus pro præſtantiſsimo ſenatu Hiſpalẽſi iuratus, ad cõſiliũ caſum admiſi, in illo tẽporis momẽto, quo vino tepido vulnus laui, & ſanguinis fluxũ cohibui medicamentis id valẽtibus, nõ tamẽ pſalmis (ſolet enim eſſe ſpecies ſuperſtitionis vt ait D. Th. 2. 2. q. 92. ar. 1. Ledeſma. 2. parte ſuæ ſumme tract. de iuramẽto cap. 7. ver. 2. manera, Armilla in ſumma verbo ſuperſtitio, idem verbo incãtatio parrapho. 2. fr. Ludouicus Lopetius inſtruct. cõſciẽtiæ cap. 43. Tol. in ſu. lib. 4. c. 16. vt in epiſtola ad. DD. Antoniũ Alfonſum de Soſa eſt videre) illico iudicaui diaphragma eſſe lęſũ, vt omentũ teſtabatur tãquã omniũ inteſtinorũ coopertoriũ, vt ſuo calore coctionẽ adiuuet, vulnus autẽ inter duas coſtas mẽdoſas erat. Cũ primũ ad eum acceſsi omẽtũ frigidũ, ac liuidũ apparuit, ideo filo cerato ligaui, abcidi, aduſi leui quodã cauterio, ipſũq; intromiſi, ſed extra vuln9 filũ pẽdebat qd duob9 pũctis adiũxi † deſuper q̃ impoſui albumẽ ouio leo a paritẽ agitatũ: ſic reliqui ad ſecun

Vide MARTINVM DEL RIO QVAESTIONE 4. lib. 1. cap. 3. per totum.

† Theodoricus lib. 2. cap. 16. §. inquacunq; igitur parte thoracis, fiat, vulnus, & etiam cap. 19. §. di-co ergo.

cundum vsq; diem, sed post tres horas illi è sinistra basilica sanguinē mittere iussi, sinistrū enim latus vulnere affectum erat. Præcepi etiam per intervalla ad diluendos sanguinis grumos poscam tepidā bibere, vt præcepit Galenus 5.metho. c.8.§.vbi hęc sunt facta primū posca. Secunda verò curatione, quę post vigesimam quartam horā fuit, vulneri applicui oleū nostrum Magistrale, desuperq; tetrapharmacum, & vulneris circunferentiam irrigaui oleo rosaceo ac lumbricorū, de superq; imposui emplastrū calaminthæ ex Dini Florentini compositione, quod tale est. Rec. calaminthæ, absinthij farinæ hordei, & fœnugræci, cribaturæ furfuris coctorū in vino melleq; fiat emplastrum. Quod mirificè sanguinis grumos resoluit; quorum causa inspirare non poterat, ideò venam apperire iussi. Huius etiam magistralis aquæ quarta quoq; hora bibebat libram quidem sed tepidā (hiems enim erat) quæ talis est. Hordei mūdi contusi passularum enucletarum.ana.p.iij. radicum Buglosi aliquātulū contusi vncias.iij.liquiritiæ rasę cōtusę.vnc.j.ß. seminū cōmuniū vnc.ij. iuiubarum nu. 20. prunorum 15. vel ipsorū carnis vnc.iij. radicum petroselini contusi.M.i. fiat de coctio secundum artē in libris 14.aquę pluuialis, vel fontanæ, pluuiali nō præsenti ad cōsumptionem tertię partis, deinde colletur forti expresione, cui adde penidiarū vnc.iij. sy.rosati, ac radicum ana.vnc. iij. sachari librā semissem, cinamomi 3.j.ß. fiat apozema. Quo vsus fuit vulneratus per totū tēpus curationis. Tertio autē die iterum venam secare feci, ventrem que em olliri iussi clystere. Syrupum rosatum ac violatum quotidie lambendo sumebat, pro prandio panetelam è iure

Vel oximel dari potest 6. de locis c. 4. ad diluē dos vesicæ grumos.

Fen.4. de vulneribus penetrantibus in cauitate mēbrorum spiritualium. fol.73.

pulli Gallinacei, ac eius hepata tantùm vt Hipp. pręcepta adimplerentur dicentis · vulneratos fame affligito, ideo ad septimam vsq; diem prædictam victus rationem seruauit : post septimum veró pullam assam illi concessi. Et quoniam vlnus aliquantulum inflãmationis corripuit, ad balsamũ Francisci Arcei Fraxinalensis me contuli, quod tale est. Re. terbẽtinæ claræ & emplastri gũmi elemi ana. vnc. j. ß. Sepi castrati. vnc. ii. axungiæ porcinę antiquę vnc. j, misce & ad ignẽ fiat linimentũ, & colletur, & quoties illo vti volebã calefaciebam, & extremo plumæ gallinacex labra vulneris intus etiã liniebã, de superq; tetrapharmacũ, quoniã ad pus mouẽdum magnoopere iuuat, gummi elemi etiam emplastro admisto, & loco emplastri calaminthæ, vsus fui emplastro exaddi tione venerãdi magistri ac celebèrrimi Bartolomei Hidalgo de Aguero, quod tale est. Re. oximellis, sapæ, lixiuij. an. lib. 1. farinæ hordei & fabarũ, orobiq; an. qd sufficiat fiat emplastrũ, cui adde pulpę Altheę & axungię porcinæ antiquæ ana. lib. semissem misce.

Aduertendũ est, hoc emplastrum adhiberi oportere magna cum præmeditatione, tantúm enim dum adfuerit dolor, ac inflammatio. Postea veró dũ abfuerit, ab eo fugere conuenit. Liber ab inflãmatione fuit decimo quarto die, ideo prohibui mollificatiua medicamẽta, ne liquiditas aggregetur in profundo pectoris, huiusmodi enim vulnera sunt difficilis con solidationis obipsius profunditatem, ideo vti debemus medicinis exiccantibus, tam in interiori quàm in exteriori, vt aduertit Dinus Florẽtinus super fen. 4. tractatu. 1. cap. 7. de vulneribus viscerum, sed eius mentem adimpleui post casum scaræ quod fuit de-

 cimo

cimo septimo die, deinceps fui vsus emplastro ex farinis oximelleq;, vulneri etiã imposui sequens carnẽ generans quod est siccũ ingradu 1. vt docuit Galenus, quod sic se habet. Re. thuris sarcocollæ, farinę hordei & fabarũ orobiq;, Aristolochiæ ana. ʒ. ß. in poline redigãtur syrupi rosati. vnc. ij. misc. desuperq; imponere libuit emplastri diacalcithis, & vnguenti minij cocti ana. vnc. j. olei rosati omphancini tãtillũ, fiat vnguentum, tunc vlcus sanitatem adeptum est post vigesimum septimum diem.

Hac etiam methodo euasisse Augustinum Camacho ex ciuitate *de Xerez de la Frontera* fateor. Qui perfossus fuit a mamilla sinistra ad spinam vsq;, qui septimo die sanitati fuit restitutus sine vllis accidentibus, solis tantũ euacuationibus, victus ratione, & calaminthę emplastri appositione & etiã olei nostri. Andrean quoq; de Paredes oppidi *De San Martin junto a Guadalajara*, clauicula sinistra, ad homoplatos vsq; ensis attigit, etiã cũ ipsius spatulæ ossis læsione ijsdẽ numero diebus sanitati ãme fuisse restitutũ fateor; inquo secutus sum per totũ doctrinã Galeni sæpius etiã foramen in cauas thoracis partes illatum tribus diebus conglutinatum conspeximus.

Libro de Venæ sectione cap. 6. ad finẽ.

Non abre (medicinæ restaurator) tibi adducam alteram historiam quæ his diebus mihi contigit, quę talis est. Famulus D. Gundisalui Marmolejo pręstãtissimi Hispalẽsis Senatoris ab alio percusus fuit latere sinistro pectoris inter sextã septimãq; costã, ita vt septũ, renẽq; sinistrũ vulneratũ intelligeremus, statim enim vnã cũ vrina sanguinẽ mingebat, etiã vrinæ suppresionẽ patiebatur, & per ipsins virgæ foramen sanguinis grumos expellebat, alias sanguinẽ purum

Galenus 6. de locis affectis c. 4. §. grumum vero.

Pareus lib 9. cap. 33.

fum fine vrinæ mixtione,& etiam fimul id ad feptimum vfq; diem vidimus etiam ægrum inguinis finiftri dolorem pati, tandem Dei optimi maximi auxilio fanum evafifse teftor.

Quoniam exempla maximè conducunt, vt chirurgi idipfum faciant maiori audacia, videant rogo Marcellum Donatum lib. de medica hiftoria cap.4. fol.177.per hæc verba dicentē,extrenuus Theodorus Bua equitū dŭctor qui præterquod vulnus aquo finiftra manus abciffa & feparata fuerat, quoniā fola cutis inferior eam detinuit, ne humo caderet quæ tuta fuit, & exapplicatis medicamētis coaluerūt partes,&fanitati fuit reftituta,motū amifit,vnde vtilior eft in arte medica experētia,nobilifsima veró ratio.

Scholium.

PRAEDICTVM vulnus minoris eft periculi,fuit enim in finiftro latere,quod maiorē habet capacitatē:ob lienis paruitatē&quia ibi fūdus vētriculi eft,ideo minoris periculi, quoniā carnafior eft parte fupperiori ipfius. Si autē vulnus effet in dextro latere, neceffario iecur afficeretur vulnere, maximè diaphragmati adhæret ob maiorē corpulentiā qua pollet iecur, ideo neceffe erat illud vulnerari, ac mori ex tali vulnere, fi Hippocrati credimus 5.epidem.text.38.quādo ait puer á mulo vulneratus ventrem, & hepar, mortuus eft die quarto, & aliá multa quæ a Vallefio in eius cōmentario fuper prædictum textum, quæ digna funt lectu, etiam textus 56. eodem lib. 5. per hæc verba, ei cui hepar percuffus eft iaculo, ftatim colore qualis mortuorū diffufus eft, oculi caui, anxietas, difficilis tollerantia,

mortus

mortus est antequã coctio solueretur, eadẽ die per cussus, & Galenus sexta particula aphorismorũ. 18. quare falluntur qui affirmant posse viuere cũ deper ditione alicuius partis, maximè iecoris, iddem tenet Cornelius Celsus lib. 5. cap. 26. §. seruari. Vnde in fferri potest, maius habere periculum aliquando vul nera iecoris, quám cordis, quoniam octauam diem attingere solent, quod Pinedo accidit, vt in epistola quã scripsimus ad excellentissimũ Ducem de Alcala est videre, & etiã alteri Petro Ferdinandez ex oppi do de *Azuaga*, quẽ anno præterito sexcẽtesimo quin to vidimus & proprijs manibus secuimus, inveni etiã ventriculũ dextrũ vulneratum, ita vt specillum intromiserim per ipsius vulneris scisuram, vixit tandem quinque dierum spatium contra Galeni doctrinam dicentis: solum diem ac noctem viuere posse.

De septo seu diapharagmate opus est ut agamus. Est itaq, musculus qui diuidit naturalia a vitalibus, Grecis dicitur diaphragma, quasi distinguens, latinè enim exprimitur interstitiũ, sepes, & breuiter quid quid in aliqua re medium est, veluti narium interseptum vocatur diaphragma, Celsus vocat septum transuersum, alij precordia id est Perycardia, Aristoteles, Perizoma, quod Gazacinctum vertit, Diazoma quasi Zona cingens per medium, Hipp. & Galenus phrenes quasi mentem dixeris. Situs eius in vltima Thoracis parte est, & summo abdomine.

Curdiaphragma in medio sit nerueũ videndus est constã eius Varonus cto. 2. cap. 3. §. Et qm. pro per finem.

Vulnera tandem ipsius prorsus incurabilia sunt, maximè si ad neruosam partẽ solutio pertingat, exãguis enim est, & in continuo motu; est etiam instrumentum euentans cordi seu flauelũ, sicut folles fabrorũ qui in eorum apertura suscipiunt aërem, qua-

rum

rum causa vulnus prędicti conglutinari minimè potest vt est mens Hipp. lib. sexto aphorismorũ, sententia 18. quando dixit; vulnera septi transuersi lęthalia esse. Celsus lib. 5. cap. 26. dictũ reliquit: si autem in carnosis partibus septi vulnera contingant coalescere, iam sunt visa, motu eius non obstante, præsertim si inflammatio absit, si ad fuerit in curabilia reddũtur; quia exparte carnosa inflãmata, inflãmatur etiam neruosa; vnde venit illud prouerbium. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Sæpius videmus qd scritũ Hipp. reliquit lib pror rethicorũ 2. in quo ait: quàm sæpe enim vidi vulnera magna persanari, quæ suapte natura, lętalia erãt & cõtra minima pestifera esse. Sed in pręsẽti vulnere omẽtũ mitigabat dolorẽ simulq; impediebat ac suspẽdebat inflãmationẽ, ne diaphragmati superueniret sic gessit vicẽ medicamẽti. Quod latinis *Omẽtũ*, Gręcis *Epiploon* nomẽ de ductum à verbo *Epipleo*, id est *Supernauigo innatoq;*: quo circa cum omentum summis intestinis veluti in natare videatur: hinc Gręcis dictum est *Epiploon*, innatans nimirũ summis intestinis, illisq; insidens quasi intestina super nauigans.

Galenus etiã de venesectione aduersus Erasistratæos cap. 6. ad finem 5. frequenter enim. Horatius in epist. Archan, pic colhomilect. 10. de omento.

Sed antequam vlterius progrediamur, videre licet; An omentum semper scindendum sit? aduriq; debeat? quoniã hoc opus, hic labor est. Hipp. enim lib. 6. aphorismorum, sentẽtia 58. sic se habet; si omẽtum excidat necessariò putrescit; & probat ratione: repentinas mutationes natura non fert, omentũ repẽte exijt, repente etiã alteratur; quod alteretur pa tet; quilibet aër calidus, frigidus cerebro, vt ait Galenus. lib. 8. de vsu partium cap. 2. & 3. pari ratio ne & omento, quia exangui, ergo talem frididitatẽ

B pati

pati minimè poteſt, ergo repẽte alteratur; ex illa au tẽ alteratione fit corruptio, ex corruptione mors vt ſum teſtis oculatus; vidi enim duos vulneratos qui ab alijs fuere curati prima curatione: in qua imtẽpeſtiuè omẽtum introductum fuit, male quidem, quoniam ambo in tabẽ, ac omenti putredinem, nec nõ mortem inciderunt, poſt ipſam cadauera ſecui, vidi obſeruaui prędictum ſupra eſſe verum: quod de more habeo in prædictis vulneribus cũ omentum lucem videat, extraq; peritonæum exierit, ſtatim alteratur, ſtatimq; abſcindo, vt in prædicto Claſſerio feci faciamq; libenter quãdocunq; nõ frigidũ ac liuidum apparuerit, quia rarò liberãtur illi quibus omẽtum non ſeccatur; ſecuritatem enim affert talis zirbi abſciſsio, cõtra verò mortẽ. Sed finẽ imponamus cum Galeni doctrina dicentis eodem modo, loco ſupracitato, omentum verò & ſi minimo nudetur tẽpore, reductum putrefit: quam ob cauſam medici partem illam, quæ fuerit nudata, ſolent reſecare, niſi omentum ita celeriter intromittatur, vt non detur locus alterationi, ita vt ſi, rentẽto ſpiritu, poſsit intromittit vel induſtria vulnerati, vel iuſſu medici illi co apparẽtis, ſic acciderit q; vulnus tẽpore calidiſſimo: idẽ Braſabolus refert. Siquis redarguat, reduci ſolere ſine abſciſsione omentũ: addatq; & celeritate vulneratos ſuperſtites euaſsiſſe, dicerẽ eſſe de rarò cõtingenti; ideo non tentãdum, ſed cõmunem doctrinam ſequi debere tutioremq;, vt eſt mens Ioãnis Fragoſi in expoſitione illa 46. ſi omẽtũ exierit ſem per ſcindatur. Petrus etiam de Peramato lib. de tẽperamentis cap. 5. fol. 74 §. ita vt cerebrũ ſit æſtiuo aère calidus: nudatum enim æſtiuo aère læditur quia refri-

refrigeratur: vt ait Galenus. 8. lib. de vsu partiũ. c. 2. & 3. bene valet, cerebrũ calidius est om ẽto, & alteratur: ergo quocũq; modo omentum exeat, alterari debet: ergo op9 est abcisione, totum omentum pare fiat, te pereat vulneratꝰ.

Quoniã autẽ pinguedo omẽti sit cęnosa, putrescibilis, & fæculẽta, colligas indequoniã vbi ecorpore nostro propter aliquodvulnus semel exierit, illico putrescit. Aliter cõtingit, siue accidit pinguedini subcute in toto corpore existẽti, vt poteque non ex cibis inprima coctione, sed exsanguine in carnẽ mutãdo remouetur. Pręter hũcpręcipuũ finẽ, alios etiã prebet naturę abusus, quãdoquidẽ cũ intestina sint ferme exãguia, & substãtia, qua cõstent mẽbranosa. Paulo admodũ calore donãtur propterea omentũ illis super extẽsum sua pinguedine, & cõsequenter calore illa fovet, eorũque digestioni opitulatur, omne enim pingue calidũ esse affirmat Arist. vbi de omẽto sermonẽ habuit qui mẽbranã sebosam & adiposam nũcupat, quod sub Peritonę ocurrit prędictũ omẽtũ quod est quoddã corpꝰ reti simile, ea de causa Hispanè. *Redaño* adpellatur, & *Zirbus* à chirurgicis vulgaribus, ex duabus tunicis dẽsis subtilibꝰ mutuò sibi incũbẽtibus: multis præterea venis, & arterijs, adq; pinguidine non pauca contextũ, vt ventrẽ, cuius fundo insidet, foueat, innatũq; calorem per inediam tuetur, vt mirificè est videre apud Guintherium, institutione anathomica lib. 1. Si quis interroget: Cur dpplicatum sit omentum? Re. & quoniam intestinum Colon amplitudine ventriculo proximum insigni quadam portione sub eius fundo fertur: id circo omentum ab infimo sursum flectitur, & prædicto intestino iuxta ventriculi ductũ in-

fecitur, vt huiusmodi etiam superfluo fruatur humido. Hinc nascitur figura omenti ob duplicationem sacculum imitata. Peritonæum est membrana prætenuis aranearum telis simillima, apparet post abdominis musculos, qui octo numero sunt, vulnera præter ea quæ peritonæum attingunt, & infra ipsum continentur, simili etiam modo periculo non carent ob inflammationis timorem, quód videlicet in eo sanguis fluat, vnde etiam ducat originem peritoneum vide Archāgelū d̄ peritonæo, lectione nona. §. principiū autē à quo. fo. 78. & Andreā Lauren. historia Anatomica de Peritonęo. c. 8. §. oriri Peritonænm aplexu illo neruorum.)

Abdomen siue sumen græcis Epigastrium, Arabibus Mirrhac pars ventris circa vmbilicū est octo composita musculis, vt dictum est quatuor obliquis duobus, transuersis, item duobus rectis, quibus internè adiacet; Peritonæum que circùm tensa tunica siue membrana inferioribus partibus vētris apparet, cuius functiones, eiusq; suendi rationem enarrat, vt videre est apud Galenum. lib. 5. de Anatomicis administrationibus. c. 6. &. 4. de vsu partiū c. 9. Celsus lib. 4. c. 1. Abdominis vulnera docet Galenus curare sexto methodi. A Egineta lib. 6. cap. 52.

Græci Gastroraphiam vocant, Celsus lib. 4. c. 1 Peritonæos a Græcis nominatur insi ue istius, c.

Non ab re erit vobis adducere vsus musculorum abdominis, qui deseruiunt tum ad reddendam vrinam, tum ad alui deiectionē, quomodo, nobis sunt auxilio atq; ad fætum expellendum, vt docet Galenus lib. 3. de naturalibus facultatibus; vná cum diaphragmate superiús descripto, ventris cauitas vndequaque angustiatur, vt quidquid, in intestinis immodicé abundat foras propellatur, vt mirifice ait Constantius Varolus. lib. 3. cap. 3. fol. 69. Ad

AD EVNDEM DOCTOrem Ludouicum Mercatum medicum Regium iure emeritum.

TRACTATVS IN QVO AGITVR de vera bubonis venerei curatione.

ANNIS ante elapsis, cum vidissem vnà cū doctoribus Simone de Tovar, & Francisco Sanchez de Oropesa, nobilem quendam virum pudendi inflammatione laborantem, ex omnium tandem consensu sanguinē illi detrahere iussi ex Basilica dextri lateris, de superq; imponere satis a Galeno recantatum vnguentum, quod refrigerās vocatur, patiebatur etiàm balani ulcus, ab eoq; pus manabat, pro cuius curatione sic institui. Re. aloes hepaticę. ʒ. j. viridi ęris seu Ziniar Arab. scrup. j. ß. sief albi Rasis. ʒ. ij. vini albi. vnc. iij. aquarū capitum rosarū & plātaginis; hordeiq; ana. vnc. iiij. melis rosati collati. vnc. ij. misce. Qua cōpositione vlcus absf tergebatur terq; quaterq; quotidie. Oropesa mihi obiecit, An licere huic vlceri stiptica adhibere? cui breuiter respōdi; nullo modo debere vti his medicamētis astrigētib9 in vlcerib9 pudēdi Gallicis, nec repellere licere, sed potius abstergētibus. Iterū cōtra responsionem replicauit dicens; vnguētum refrige

rans repellere inflammationem, inflammationem originē ducere ab vlcere, ergo ipsum quoq; repellet, ac vnguentum refrigerans repellit largo modo humorem conteutum in præputio, non tamen in vlcere, virtus enim efracta illic pertingit sine vlla repellendi vi, quia si repelleret, non liceret ipso vti, præcipue si vlcus evenisset a causa Gallica; vt implurimum accidere solet, præcipue his tēporibus, ideo ipsum attingere nō debemus, vt mirificè aduertisse

Cap. de bubo ne tract. 1.

videtur Petrus de Argelata per hæc & similia verba. §. & similiter cōtingit vlceribus virgę, quia habētes, nō scientes operari, statim cōfortant virgā cum stipticis, quare materia ad istū locū fluere nō potest, ideo ipsam petere cauitatem inguinum; fit itaq; bubo, vt testatur Galenus lib. de causis, cap. 6. ad finem §. illud quoq; non nunquā vsu evenire solet, vt cum stiptica fuerin. hæc; per quæ ex purgātur meatus ad alia confluant loca. Non loquor de bubonibus quī ex inflammationibus inguinum accidunt, nam hi è bono sanguine fieri solent, vt Galenus affirmat.

Lib. 2. de art. flat. c. 2.

Sed antequam vlterius progrediamur, dicere de liberaui, quibus modis fieri potest inguinum tumor quibus etiam modis sumatur; primum vlcus manifestum capitis bubonem in collo, manuum veró, sub

Lib. 14. c. 5.

axilla, pedum in inguinibus excitat, vt ex Galeni doctrina constat lib. methodi cap. 5. §. sic igitur fit.

Aduertendum tamen, est quod apostemata prædicta diuersificantur multum secundum loca varia in quibus existūt, in alio loco præterquā in inguine diuersificātur multū in curatione, illud tamē quod fit sub axilla quasi semper in pus conuertitur, quia materia est alijs calidior, quatenus excrementū cor

dis

dis est etiam prçditū caliditate. Est enim prope cor, ido ad vicinia loca deponit excrementa calida similia membro mittenti quo ad caliditatē, & alia ad suppurationem deueninnt. Secus veró materię, quæ currunt ad inguina, nō ita facile suppurantur, propterea quód eæ non sunt ita calidæ, sunt enim iecoris superfluitates, quod multum differt à corde, quare sçpe resoluitur. Ista enim materia, aut resudat, aut egreditur per vrinæ canales, & tunc nō saniatur; illa autem exitura quæ fit in collo, aut post aures tardê resoluitur; aut maturatur, suppuraturq; & est minorum accidentium, pollet enim frigiditate, ideo tarde resoluitur.

Ad institutum redeamus, sat sit huiusmodi digressio. Secunda verô die apparuit glandula (quæ *Seca* vulgò dicitur) orta, vt suspicor, ex balani vulnere, vt sæpius euenire solet. Iterum sanguinem detrahere decreui, sed ex talo v, t aliquid de parte affecta euacuarē; prędicti ambo renuerūt, ita vt si esset bubo venereus, nō enim erat nisi Iançola (quæ sic vulgò appellatur) in principio virgæ; non inguine, vt bubo fit, quocirca ansam ministrarunt dubitandi, An in bubone venereo esset sanguis detrahendus.

Sed proquæstionis elucidatione, primū partē affirmatiuā proponā: deinde negatiuā: Posteà veró quid tenēdum tanquam stabile affirmabo, vt inferius patebit. Sed in limine huius dubatationis opere pretiū duxi aduertere quod hoc nomen, bubo, seu bubon est partium laxarum, vt poteque glandularum tumor, vt Galenus lib. meth. scriptum reliquit; vel inflammatio 2. ad Glauconem, huiusmodi sub axillis, retro aures, inguinaq; vt iam dictum est. Ex nō nul-

lis

lis fiunt causis, prima ob malã iecoris cõplexionẽ, ob mẽbri virilis vlcera, siue cariẽ; sunt etiã dolor, casus, ac humorũ abundantia nec non intempestiua suppresio gonorrheç. Gallicę Sed ad vnguẽ causã referamus quæ sæpesæpius euenire solet ob humanæ conuersationis fragilitatem, causa cuius fit concubitus cum fœda muliere, ex illo concubitu fit contagium per vrinæ foramen, seu ipsius meatum. Et etiam ex agitatione coitus, ex qua corrumpitur semen, vel ex vlcere pudendi viri, mulieris ve contactus ratione inficitur alterúter; & est tanta contagij vis solum enim faucibus inflammatis ex vlceratisq; mulieris viriq; præputiũ, ac glans, seu Balanus virus Galicum contrahere solent.

Et ne sine ratione loquamur ad vertere oportet modum contagij. Nam lues Indica & edendo, bibẽdo, dormiendo non solum concubitu ex vno in aliũ transigat, & tabes, & pluraq; alia, vt tutissimũ sit nõ versari cum huiusmodi viris. Quod & Moyses prodidit Leuetico cap, 3, At contagium exvenereo magis hæret, ita non facilẽ cõcipitur, vt si proluatur locus, vt aliquot horas non cõmunicetur, leuis enim putredo est; quæ verò facillimè concipitur, & citò perimit, & citò sanatur. Hęc igitur quatuor in vnum conueniunt communicari, augeri, perdi ac sanari.

Hoc modo huiusmodi Gallicus morbus communicatur, vapor feminis corrupti mulieris, seu viri sordidi, qui per virgæ foramẽ ingreditur. ac ipsius cauitatem corrumpit; siue afficit iecur, vel saltẽ venã cauam, arteriamq; magnam sua benefica qualitate; vnde Gallica materia, quam natura inicitur procul ab internis visceribus exteriùs propellere, nõ est repellenda

pellenda, nec reflectenda vlterius, sed statim ab initio digerentibus, l. etiã maturantibus res agenda est vnà cum attrahentibus, & potius procurandum vt recipiãtur antequam recurrat interius fluxo, sed naturam rectè operantem sequi ac imitari, & ad adenes (quas Græci aiunt) fœdum humorem detrudere (à nostris glandosę carnes dicuntur) hac etiam ratione imbecilles fuerę à natura creatæ, vt excremẽta mandata ab internis visceribus facile possent admitti in ignobiliora loca certissimum signum contractæ luis primæ speciei.

Sed obiter de Gonorrhęa aliquid dicendum est: quæ duplex est, vna propia, in qua assiduè semen emittitur quæ extenuationem parit & vniuersi corporis tabem etiam inducitvt 6.æpi.sectio 7. vt testis est Satyrus ille in Thaso nomine Grypalopex qui vi gessimum quintum ætatis annum agens, cum noctu & interdiu semen effeunderet, anno 30. contabuit & mortuus est: Aretæus Gonorrhæam viam esse ad paralysim resoluto refrigeratoq; corporis habitu dicit alia verò in propia dicta quando per pudendum substantia alba fluit quæ non est semen, sed pus, quod colligimus; quia semen sine dolore emitti solet, pus verò cum dolore; pręcipuè in virgæ erectione ob vlcerum multitudinem paruorũ, quæ fiunt á puris malitia, ac acrimonia, quod emanat ab instrumentis seminis, scilicet á glandulis prostratis. Igitur Gonorrhęa instrumentorum seminis affectio est, non pudendorum, quæ seminis genitalis via sunt, quã excernitur: quod docuit Galenus. Quod Græci Gonorrhæam, vulgus *Purgacion de riñones*, Appellat, Malè quidem nomen hoc impositum

Vt ait Gorã donius Gonorrhæa est, emissio spermatis in voluntaria. c. 3. partic. 7. de passio generatim in viris.

Galenus 6. de locis affectis cap. 6.

situm

situm est. Credo tamē nomen Gonorrheę fuisse im posisitum ob maiorem venustatem. Hanc doctrinā Galeni veram sequitur Andreas Laurentius, qui ait inflammationem, vlcusq; glandularum prostratarū parere Gonorrhæam venereā. Qui plura circa hoc velit, legat quæ lib 5. cap. 11. in contrauersijs muscu lorum an notauit. Nomē Gonorrhæ ducitur, seu deriuatur á Græcis Gonorrhæa, à Latinis *Seminis profluuium*, appellatur, componitur enim ex *Gonè*, quod est semen genitale, & *Rhein*, quod est fluere.

An Gallicus morbus fieri potest sine contagio.

His itaq; constitutis, inquirendū est (vt non nulli interrogant) An Gallicus morbus fieri posit sine cōtagio? Vallesius 4. epid. huic dubio breuiter satisfa cit, dicens argumētū est hoc illius esse primū princi piū quod vix vnquā sine congressu cū sordida muliere nasci posse existimo, Veneris enim inmodora tus vsus circa vllam contagionem id vitium efficit, quod morbū Gallicū vulgus appellat. Quod Hipp. confirmat. 3. epidem text. 22. Abderis Nicodemum ex venere & potu febris corrupit. Quod probatur ratione, veneris immodicus vssus facit malignas suc corum putrescentias. Ergo datur omne genus mor bi, debilitat omnia nostri corporis principia, tū cerebrum, cor, deniq; iecur, proinde neruos debilitat, cruditatesq; inducit, ergo nō est mirum, quôd debilitatis principijs vire morbus Gallicus oriatur. Quod etiam statuit 4. Epid. historia Nisipij. Quod si verū est ex doctissimi Vallesij suppositione, verū quoq; erit ex nostra in viris mulieribusq;, & etiam viduis quæ olim veneri deditissimæ fuere, nunc veró modestè ac continenter viuentes ob maximam attrahē di in partibus genitalibus relictam consuetudinem,

posse

posse euenire, vt partes attrahere non cessent, nō tamen expellant. Vnde fit quòd semen ibi multū retentum circa venerem cum sordidis, vel non sordidis putrefiat maligné, inficiatq; succos Gonorrhææ que patiatur quæ non quæcunq; feminis effusio est sed ea quæ crebrò accidit. Sic sentit Aurelianus, cū cōsulite propio capite, cum certissimum sit per morā vitiari, magis verò quod id vitiū versio est in substantiā frigidam vitæ aduersam; par est id citius sentire noxā, quod suapte natura magis frigidū infrigidū inclinat, & partes principes, veluti iecur, exonerari tentātes bubones, seu reliqua accidentia primæ speciei efficiant, ac nisi morbus impediatur fiat deterior temporis processu. Circa hoc vide Veigā commentario super sectionem 5. fol. 400. §. mulieribus.

Vnde audeo affirmare hunc morabum non esse nouū, sed alteriús sæculi, vt Plinus lib. 26. c. 1. huius deterremi affectus cum omnibus suis notis fuit memor, assertq; ibidem historiam, in qua hanc luem Tiberij Claudij Cæsaris principatu Itaiiam aduentasse refert, quodā Perusino equite ab Asia contagionē huius morbi impotante, à Grçcis *Lichenis* nuncupari certissimum est, à Plino capite supra allegato *Mētagra*; ab alijs etiam *Pudendagra* dici meretur. Vnde sic infectos solo osculo leui alios inficere, & pudendorum coniunctione quotidie labefactare solebant (vt his tēporibus accidit) quoniā nihil sub sole nouū; alij AEgyptum huius morbi genitricē fuisse dicunt: Nicolus Leonicenus etiā, & Hugo Senensis suis cōsilijs de cutis infectionibus cūpustulis faciei, huius morbi aperte meminit asseuerans iuuenem viginti annis natū ostreacosas testaceasq; crustulas totum *Lib. 6. de locis affectis.*

corpus ambientes intensis doloribus passum fuisse, eisdem noctu magis molestantibus.&c.Et princeps Auicena 2. canone c. de Oliuano etiam huis morbi meminit. Sed ad medicinæ primatē accedamus.3. aphorismo.20. Qui Lichenum meminit,& Iacobus Forlibensis exponens prædictam sententiam, & ipse etiam Hipp.2. de morbis parag. caries, seu teredo do,tubercula,& quæ vlcera.&c,quæ ibi possunt videri. Hoc etiam confirmari ex sacra pagina potest in lib. Iobi, quem morbum Gallicum passum fuisse verò simillima coniectura scribi intelligemus,ideo tale testimonium afferri cōuenit, cui minimé cōtra dicere quis poterit. Vatablus quem Cistercensis sequitur, aut elephansiasim aut verò scabiē (quam ita vocant) Indicam,morbū ve Gallicum fuisse existat illud vlcus pessimū, eūq; significari voce originali.

Ratio etiam Vatabli coniecturam confirmare videtur.Nam ex medicorum iudicio is affectus contagiosus cum vlcere, aut immani cruciatu varijs locis emergit,ac sæpe extuberat,in corpus omne spargitur,& nō solū carnē,sed partes etiam solidas peruagatur,vniuersamq; corporis substantiam peruertit, rectè itaq; dicetur, qui tanta peste laborat:a planta pedis vsq; ad aduerticē dolere,nā ossa vitiantur, & nerui vincula, tendones maligna excrementa in ossiū internodia se insinuant,&efficiunt cruciatus implacabiles qui noctu ferè ingrauescunt:conficitur corpus doloribus vigilijs,diraq; tabe.

Quæ omnia in Iobo reperiri non dificile fuerit demonstrare,vt ait doctissimus Ioannes de Pineda Societatis Iesu super eum locum Iobi afferens tum ea quæ diximus, tum ipsum Iobi testimonium ex c.

20. *Nocte os meum perforatur doloribus.* Pergit vlterius idem sapiens interpres in hoc quoq; verba vniuersam corporis substantiam à recto statu dimouerivo luisse aduersarium verò simile est: itaq; ea etiam ratione & morbo fœdissimo, qui cum scortatorum & turpissimorum hominum flagellum sit, viro sanctissimo, & honestissimo ignominiosissimum, & acerbissimum existeret, ita vt non incommode in hanc rem quadret illud Sophar scoma; ossa eius implebũtur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

Brassabolus de morbo Gallico fol. 523. §. q. 2. hoc tempore humiditates mouent.

Et vlterius pergens idem doctissimus Pineda ait ego de Iobo affirmare audeo potuisse hoc morbo laborare, nam Dæmonis arte qui humanæ corporis temperiē, & humorum vim pœnitus cognoscebat potuit ad huiusmodi intemperiem adduci vt in malignam illius morbi naturā humores degenerarēt.

Iam itaq; suspicor, permittente Deo, id fuisse Iobum passum, vt magis elucesceret in eo viro sanctissimo patientia tanquam illius virtutis viuo exemplari. Non aliter atq; de Tobia dicitur, *Vt posteris daretur exemplum patientiæ sicut & sancti Iob.* Adde quód cum hic morbus, peccatorum esset, ipse sine culpa illum patiebatur, vt Dominus Deus noster suo ore protulit, dicens. *In omnibus his Iob non peccauit.* Theophrastus, Paracelsus secundæ partis chirurgiæ magnæ tract. 1. cap. 8. fol. 98. §. Gallica enim lues, non solum ex naturalibus, sed Dei permissu. Inquo loco affirmat luem Gallicam præter contagionem posse euenire. Quibus omnibus satis probatum manet luem Gallicam posse prouenire ab alia causa prætérquám à contagione.

Tob. 2.

Anima rationalis in corrutibilis. Restat modo aliquibus rationibus, probare quod supra asserui de morbo Gallico. Illum scilicet prouenire ex veneris immoderato vsu, eo quód corpus humanum semper tale, & semper corruptibile, vt sunt omnia, é quibus componitur, præter animam rationalem quæ est incorruptibilis.

Secundò probatur, semen ab omnibus coporis membris procedit, vt dictum reliquit Hippocrates de aéere, aquis, & locis. Et Andreas Laurentius lib. 8. cap. 2. ad finem §. semen ratione sui corporis.

Sed si aliquis obijciat; semẽ laboratur in testibus, ergo ab ipsis ipsum descendit solum. R. semẽ ratione corporis à venis tantum effluit, ratione autem spirituum, qui per vniuersum corpus ab errãt, & vagãtur, ab omnibus corporis partibus manere potest. Itaq; seminis materia duplex est; sanguis, & spiritus, hi in coitu consumuntur. Ergo non est mirum (si ab sit partibus alimẽtum. & spiritum copia quibus partes indigent, spiritibus vt viuificentur ipsæ partes, alimento, vt nutriantur) quód marcescant: & in cute fætidæ pustulæ, tubercula, talpariæ & alia huiusmodi erumpant, verum signum vasorum materiæ, & venosi generis quæ in ipsis contenta sunt.

Si quis interroget: Quo alimento nutriantur mẽbra omnia nostri corporis? Re. Galeni doctrina lib. 2. de naturalibus faculatatibus c. 3. dicẽtis quód sanguine nutrimur. Ergo bene sequitur ab eodem sanguine genita esse: sicut ijsdem sumus ad nutrimur, cũ duplici mẽbrorum genere cõstentus, seminaliq; & carnoso, duplici etiam opus fuit partiali materia. Sic vt vtroq; sexu duplex semen reperitur, vt Hipp. 1. de dieta, alterum robustus, & calidius, alterum

debi-

debilius & frigidius, illud masculeum, hoc verò fœmineũ vocamus ex quorum varia per mixtione & victoria mares, fœminasq; generari non est dubiũ. Atq; hoc primum esto generationis principium.

Non nulli tamen interrogaut: Cur præputium, vulua, fauces, lingua, oris labra recipiunt tam facile huiusmodi contagium? Dicerem (nisi aliud placeat pręstantię tuę) quoniam membra ista ingrediuntur in corpus: tum etiam quia calida & humida, vnde aboriri solet putredo: & quia laxa admodũ sunt & impetu humor Gallicus ore euacuatur inunctis ob eius commoditatem, laxitatemq; ac teneritatem ipsius ideo facile excoriantur, & citò agens facilius imprimit insubiecto disposito ob fricationem, vt pudendis accidit, & etiã huiusmodi humor in corpore retentus, contagiosus cum sit, maximè putredine afficitur, quemadmodum vrinæ euenit, vt refert Arist. lib. problem. sect. 13. problemate 1. per hęc verba. Cur fætidior vrina redditur quo diutius in corpore manserit, stercus autem minus.

Aristo. problema 13. proble. 1.

Vt libelo nostro de argento viuo diximus, Tertio meo theo. specu. 4. de metallis fol. 336. de argento viuo. §. frigi.

Vlcera verò oris non fiunt ab argẽtiuiui cõtactu sed a multitudine humoris reconditi, nõ datur enim talis contactus physicus, cuius causa vlcusculа siue aphtæ ipsi ori euenire solent, vt male aiunt non nulli; præcipuè cum argentum viuum polleat frigidate, humiditateq;, vt testatur Frater Alfonsus Auera cruzce ordinis Eremitarum. §. frigidum & humidũ in secundo gradu, soluitq; neruos & Paracelsus.

Paracelsus de male curatis ægris restituendis lib. 3. c. 16. fol. 147. §. stupefaciendi totum corpus participare.

Neruus ergo omnis in exortu suo fibras habet multiplices ex medullari substãtia & tenuẽ membrana cõflatas. Ex quo inferri potest: quòd Argẽtũ viuũ caput attingere non debet, ne frigiditate, ac humiditate

** Vide Andream Lau. lib. 4. c. 18. §. neruus ergo.*

tate qua pollet capiti offendat firicãdo tanquã ner vorum principio. Hanc etiam sententiam sequitur, Hugo Senensis super Fen.4. Auicen. cap, 2. primi libri quæst. 3. ad finem, quidquid dicat experientia sine ratione vt optimè aduertisse videtur Antonius Musa lib. de morbo Gallico §. ex ijs qui dicta sunt: quia fricacio sensibiles meatus aperit ido facile recepit contagiũ à quo & pudendi caries seu vlcera cõ tingunt, quę male curantur ab in doctis chirurgicis, scilicet cõfortantibus stipticis, medicamentis quæ chalastica debent esse, id est, laxãtia nõ stiptica: causa eorum inspirare non valent contagium, ac purgare per ipsius virgæ vlcera, quo fit retrocessus, efficiturq; bubo. Vnde erit verũ dicere incidit in scyllam cupiens vitare Caribdim. Quare à repellentibus stipticis medicamentis fugere deuemus, vt Petrus de Argelata supra dixit.

Petrus de Argelata.

Ad rem igitur deueniendo, vt ad vnguen prædictam quæstionem pertractemus, diuersorum authorũ sententiã adducere conuenit. Varij uariã tenuere sententiam, quorum primus est Petrus Paulus Pereda Valentinus qui in bobonis curatione sic inquit: cum bubo sit intemperies cum à fluxu humoris habet aliquid factum, & aliquid quod fit, prouidebis alio reuellens humorẽ fluentem ad locum affectum, reuulsio hęc sangiuis missione exercebitur, secta basilica eiusdem partis, siuæ cùm loco affecto rectitudinem seruat: Id verò quod in tumore factũ est, curari debere euacuatione, quę sectione venę pedis eiusdem partis commode fit; hæc Pereda qui in suis scolijs grauissimos quosq; medicos vt amethodos increpare non cessat.

Ambro-

Ambrosius etiam Pareus de lue venerea cap.24. ad finem. §.de hinc si res exigat ægro sanguis detrahetur,& chatartico humores purgabũtur. Id etiam Botallus eodem tractatu fol.245.in hæc verba prorumpit,quandoq; tamẽ adeo pertinaces sunt, vt suppuratum obnixé resistere videantur, quos emplastris fovere calidioribus oportet, vt suo dicemus loco,inter hęc(aitBotallus)ne verearis,statim venam aperire ex crure eiusdem partis,scilicet, ex alterius brachio si ab illis non liberé emanauerit, & si sanguis aliquam patiatur à natura trãsmutationem corpus vná purgato.Hactenus Botallus. Iddem tenet Petrus Turrisanus cap.de Bubone.

Horum autorum sententiam his medijs comprobo.Ad medicum chirurgum pertinet curare citò,& tutó & sine dolore,vt ex sententia Asclepiadis compertum habemus.ergo tali medico conuenit materiam morbificam bubonem efficientem,tum sanguinis missione,tum expurgatione ipsam educere, vt citiús pristinæ sanitati æger restituatur: patet consequentia, quia securior cæteris terminationibus est resolutio,quæ efficaciter fit media reuulsione facta in principio,alijsq; remedijs secundum veram methodum adhibitis,ergo intentum,

Arguet aliquis:bubo terminari potest mortificatione,cuius nos testes oculati fuimus non raró. Sed hęc maximè à medico euitanda in principio,& nullis alijs remedis quã sanguinis missione,ergo exercenda est, & si fiat reuulsio vomitu etiam citó terminabitur,secus si suppuretur. Ergo reuulsio fieri debet.R.in humoribus non habentibus contagium,cõcedimus:in habentibus,negamus,Præcipue si ad ig

D no-

nobiles petat partes vt Horatius Augenius. 11. epistolarũ Epist: 5. si nobiles, puta cerebrum, cor, & iecur, repellere licet. Vnde manifestè sequitur quód bubo ignobilem occupat, quale inguen est, ergo attrahere ad illud, nõ reuellere, sed potius suppurationẽ moliri, debemus, vt Gallica lues expurgetur, nõ tamen resolutionẽ tentare: materia enim crassa manet, subtilis verò resoluitur.

Ad secundam propositæ Quæstionis partem deueniendo, vt in ipsa cõtrarias rationes & autorum testimonia afferam, vt ex his sub vestræ dominationis correctione partem tutiorem humanæ saluti habendam esse iudices, sit huius propositi caput Calmetheus de bubone venereo, in quo ait, nequaquã est vena secanda, nec medicamentũ laxans propinãdum, reddit rationẽ, dicens ne naturæ motus impediatur, sed medicamentis attrahentibus &c. In eandem deuenit sententiam Horat. Augenius. lib. 11. epist. & comsultationũ epist. 5. fol. 137. §. Gall. affectus vt iã obsedit corpus vniuersum, aut in hepate incipiens (id pono ne videar in aliorũ fundamantis non conuenire quæ hic subuertimus aliaq; inmedẽ di rationem docẽtes) à valida virtute ad infimas partes potissimum ad ipsas adenes, inguina, & vocata emunctoria trãsmittitur. Si totum corpus inuaserit ex dextro cubitu vacuato sanguinem: Si verò in ipsis inguinibus malum trãsmissum fuerit, cane peius & angue (vt est in prouerbio) evitanda est huiusmo di venæ sectio. 1. quia naturę opus imitandum. Non subuertendum, quod faceremus si ipsa deorsum pel lente, nos sursum traheremus. Mox quia nõ licet virus, aut materiã ab hepate transmissam ab emunctorijs

rijs reuellere adeũq; trahere locũ à quo expulsa fuerat. Quod claris verbis dixit Cardanus lib. de medẽdi metho. §. nã cũ medella hæc. Etiã Trincabellus testatur lib. 3. de compositione medic. cap. 22. quo ait bubones esse manifesta signa contractæ luis.

Errore. 28.

Aduertãt adolescẽtes, obsecro, quôdin nonnullis casibus curã habere oportet ad ignobiles partes ac minùs principales attrahere, vt sunt retro aures, cerebri, allæ cordis, inguina iecoris, & est ita semper necessariũ mẽbra principalia expurgare, acper loca ignobiliora noxiũ humorẽ expellere, ac ipsa excremẽta de ponere, & medico tanquã naturæ ministro cõpetit, vt Galenus docet ad Trasybulũ, ipsam, si deficere videatur, adiuuare: vt in bubonibus rebelliori bus fieri debet sanguinis missio, ex talo, aut poplite, nõ tamẽ ex brachio, vt tenet Fernelius, Galen. etiã in arte medicinali ait, si humores sunt petẽtespartes principes, vtimur cucurbitulis cũ scarificationibus, in quib9 natura impotens est ad coctionem, tũc tẽporis & crudi abscessus optima est sectio, vt docuit Galen. Aduertendum tamen est euacuationem per vomitum fugiendam esse; quoniam ipsa retrahit humorem ad ignobiliorem partem pctentẽ ver sus nobilem: quod Horatius Augenius dictum reliquit tomo. 1. supra alegato eiusdẽ sentẽtiæ est Dyonisius Daza lib. de tumoribus præter naturã Hispano sermone scripto cap. proprio. Id etiã defendunt Gabriel Falopius, & Fracantianus tractatu de morbo Gallico capite de bubone, qui nostrã sententiam ad vnguem explicant, vbi eam lector latè poterit videre. Id etiam Iulius Arantius parrapho qua propter, si natura sapientissima per conuenientia loca noxium humorem moueat, non est aliò auertenda.

Fernelius. lib. 2 meth. c. 7.

Lib. de cõpositione pharmacorum, se cũdũ locos c. de parotidibus propesinem.

De tumoribus præter naturã c. 47

De inguinū tumoribus. Quo circa damnandi videntur illi, qui incipientibus huiusmodi tumoribus genitalis carie, alijsq; indicijs commitantibus venam secare, corporis purgationē aggredi non verentur. Ioannes Argenterius id ipsum defendit. Quæ quidem opinio validissima hac ratione stabilitur: humores qui in partes principes confluunt, diuerti debent, irritandi verò sunt, qui ignobiles occupant. Ergo irritandi, non tamen subuertendi, quod facilè constat vel ex Galeni doctrina. 1. epid. part. 2. commentario. 44 §. aut abceffus ex decubito in partes ignobiles: tum etiam arte medicina li c. 29. §. quos enim efluxus, accidit his, humores bubones efficientes sua innata grauitate, & pondere ad inguinum laxitatem descendere: tum quia graues crassiq; sunt, tum etiam contagiosi.

Sed ne autoribus neotericis nostra sententia tantum innitatur, prodeat iam in lucem Hipp. medicorum facilè princeps, sic nostræ sententiæ fuet dicens. quæ ducere oportet quó natura vergit per loca conferentia eò ducere: in cuius sententiæ commentario nos docuit Galenus oportere medicum naturæ inclinationem animaduertere, & si idonea fuerit, subministrare, sed facta sanguinis missione talis naturæ motus impeditur, ergo in bubone venereo sanguinis missio nullo modo reuulsionis gratia est, exercēda, sed potius ad eandem partem debere attrahi sanguis & totis viribus ipsum suppurari nam, vbi suppurationem mollimur, sanguinem aduocamus. Galenus. 5. de simplicium medicamētorum facultatibus cap. 8. & 9. Quod desumpsit ex Hippocrate. 6. epidem com. 1. text. 31. Z. probatur ex eodem Hipp. atq; eius enarratore Galeno. 6. epidem com. 2. tex.

30.in celeberrima illa Simonis historia vbi inquit, latę pustulę nō admodum pruriginosę, quales Simon Hyeme habebat, qui cū ad ignē inūgeretur, aut aqua calida laueretur iuuabatur, vomitus nō iuuabant, puto si quis calida fomenta ad hibuisset, vtilitatem percepisse. In eius sententiæ commentario ait Galenus Tantum illud nouisse satis sit, succos adcutem vergentes, per eam esse euacuandos, nam iterum ad intima corporis reuulsio longinqua est: Hęc Galenus. Sed in huiusmodi bubonibus venereis ad illas partes adenosas natura mittit materiam Gallicam, quā impedire pessimum esset: nō ergo sanguinis missione, vomitu, nec purgatione curatio exerceri potest. Quód vomitus reuellat, patet: Galenus enim reuellere dicit agens de Ischiade: sed in principio accepto cibo; secus veró in bubone: facit enim eiusmodi vomitus reconcentrare materiam.

Sed dicet quis: Inferiùs in eadem enarratione seu historia Simonis præcepisse Galenum sanguinis missionem, expurgationemq; ante fomentorum calidorū vsum, ne plus attrahatur, quàm euaporetur. Cui respondendum censeo; tantum hesse, vt propter hoc incōueniens à nostro proposito discedamus vt hoc tantum curemus, & huic attractioni demus operam me licamentis id valentibus, & alijs huiusmodi, quibus in bubonibus pestilentibus vtimur.

Tertio probatur: humores crassi sanguinis missione incrassantur: tales sunt bubones efficientes: ergo non potest his adhiberi venæ sectio. Maiorem probat Auicenna.c.de phlebotomia, dicēs: & in vniuersum caue ad unum duorum ęgrotantem ducas; vel calidorum efferuescentiam, vel frigidorum cruditatem.

tem: Quód autem hi humores bubones efficientes crasſi ſint,patet:quia ex eo quod craſsi ſunt,non poſ ſunt expirare vt ex prædicta hiſtoria Simonis mani feſtè apparet.

Quarto probatur: quia ſi ſanguinis miſsio eſſet exercenda in bubone,vt fit in morbis alijs cutaneis maxime,vt reuelleremus,ne in partes principes hu mores decumbant;vt fit in Variolis: in his enim nō ratione humoris in cute contenti, ſed in vaſis relicti,in bubone verò, cū in partes ignobiles humor decumbat,non reuellere ſed attrahere oportet, ergo ſanguinis miſsio in bubone venereo non poteſt exerceri reuulſionis gratia.

Vnde in vniuerſum deciſis, ad particularia protironibus deſcendendum eſt, ſub tua correctione. Sed ne argumenta propoſita pro parte contraria in deciſa videantur,ipſis ſatisfacere conabor.

Primi argumēti ſolutio Ad illud primum,quod ex ſententia Aſclepiadis adducebatur,ſic reſpondeo;ad maiorem propoſitionem:habere locū in morbis non dantibus inducias expectandi,qualis proterat eſſe bubo peſtilens: Ad minorem verò reſpondeo: bubonem venereū eſſe exceptionem illius vniuerſalis regulæ, dignior eſt enim reſolutio exceptis bubonibus huiuſmodi.

Secundi argumenti ſolutio. Ad alterum,quo intendebamus vniuerſales euacuationes conuenire,ne mortificetur pars, reſpondendum eſt; habere locum in bubonibus in habitu pleno,ſtatuq; plethorico; ſecus verò a lue venerea ortis,de quibus hic agimus: quę quidē doctrina eſt Fracāciani vbi ſupra.

In horum verò curatione; in principio nec venā ſecare,nec pharmacum expurgans exhibere conue

nit

nit præter aliquod lenitiuum, veluti cafsiam vel prunorum carnem, vel syrupum nostrum de Senna, vel etiam de Fillicula, quem in vsu habent Hispalenses ne fiat retractio materię efficientis bubonem ad interiora vasa, ni fortè fuerit summa repletio, vel cacochymia, tunc è talo potest vena seccari, seruata rectitudine, excremētaq; ventris clystere deponere non tamē catharticum propinare, ne fiat retractio materiæ aduersus naturę institutū. Sanguinis misio ex talo inter attrahentia medicamēta ponitur. Si Galenū consulas lib. de renum affectionū dignotione, ac curatione cap. 4 quò sanguinem mittere ex vena cubiti, non tamen, ex talo, debilibus scilicet quia retentrix facultas, quæ est imbecillis non retinebit, & vniuersum præceps rapit, & partē assiduo de fluxu impetat, succis videlicet in locū imbecillem perpetuò de cumbentibus; ad hæc conducit historia. 7. epidē text. 103. §. orto iam deteriori illo tumore circa lienem misissem copiosius è sinistro maleolo, vt deoneraretur liē, & natura prouocaretur ad abscessum eundē, quē prius tētauerat: vt Vallesius in Anaxenoris splenetici commentario dictum reliquit.

Vt sigillum huic veræ opinioni imponamus, doces etiam omnium optinem, prestantissime medicorum præteritorū, & præsentiū melior sic. §. ceterū in bubonibus, qui ex morbo Gallico fiant, cum motus vehementia careant, nulla reuellendi super est necessitas, quin potius præstat ad locum affectū humores trahere, vt in bubonibus pestilentibus fieri solet, vt tota veneni vis per bubonem expiret, nam cū aliter fit, grauiora symptomata, grauiores que morbi pullulāt, & reliqua. Hęc habui, vir grauissime, quę circa

Text. 103. Anaxenoris

Lib. de communi. & pecu. indicat præsidi Artis Medicæ: fo. 175 cæterum in bubonib.

circa institutum scriberē, quęepotius tua, quàm mea, dici possunt, quando quidem ex tuofonte fluxisse fateor; nam, vt omnibus notum, est in tuo Museo non solū adolescentibus, verum etiam senibus, doctrinę varię nectare suauiores, præceptaq; instillantur.

His finitis, Hæc methodus in bubonis venerei curatione sic instituenda venit, solet enim luesGallica pręcedere; aut statim antequam aliud malum in corpore videatur; aut postea quam nimia celeritate vlcuscula penis chirurgorum curiositate nimis prope re sanata sunt: præcedit etiam Gonorrhęa ineptiq; supprimunt ipsam quocunque modo contingantbubones non repercutientibus nec refrigerātibus, sed relaxantibus & emollientibus; & modicè maturantibus, & etiam attrahere licèt á profundo adcutim; Sed hoc præmeditatione faciendum: si vehemens dolor partem apprehēdit á quo vigiliæ fiunt febres quæ succe dunt, vires que resolūtur; anodinis potius quam aliis opus est, vt Oleis chamomillę, amigdalarū dulciū, liliorū, ana vnc. semis. hysopi humidi vnc. j. axungiæ gallinæ quod sufficiat mis. etiam si nullo modo humori fluenti opituletur; tum etiam vti soleo sequenti emplastro; frumenti farinæ, hordeiq; seminis lini, olei communis quod sufficiatpropulte, croci. 3. ß. mitigat, concoquitq;. Sed tamē si sedato dolore natura testudineo gradu expellar, quoniam causa humor lentus, crasus que sit; oportet medicū adiuuare medicamētis attrahētibus, sed á leuioribus esse incipiendum iudico: igitur decoctione radicum lilij, altheę, maluarum, camomillæ, seminis lini, fœnugręci, foueatur tumor quia, importuna balnea augen tfluxionem, hac enim in re maximè

lur-

laudatur;& si ægrotans fuerit cacochymus, habueritq;apparatum morbosum, applicetur cucurbitula prope tumorē, vt aliquid materiæ,quę est in mēbro mittenti, attrahatur:vt mirificè docet Hieronimus Capiuatius de lue venerea c.11.de bubone fol.821. §.natura iuuanda applicata ventosa cum flamma, citra scarificationem &c. deinde suppurationem molliri; ideo huiusmodi emplastri compositione opus est Pulpæ Altheæ axungiæ porcinæ,ana.vnc.iiij.farinæ frumenti excorticati, & fœnugræci & seminis lini ana. vnc.ij. cum prædicta de coctione foueatur bubo cum oleo irino, & adipe vitulino fiat emplastrū cui adde viscum quercinum ad humores crassos ac viscidos foras ducendos, diffundendos, ac digerendos commendatum, vt reffert costæus quod mitigat dolorē,laxatq; poros, vt suscipiat fluxionem Gallicam,vt de onere tur natura,aumento autem,vti soleo sequenti emplastro vtriusq; diachilonis ana. vnc. semiss. ammoniaci, opoponacis, ana.vnc.j. pulueris marcasitarum, ℥. j.semiss. pistis gumis pistillo calido & fiat emplastrum, quo strenuus chirurgus vti poterit, sed quotidie foueatur tumor decoctione supra dicta; quia attrahit, calefacit atq; humectat, ideo pus mouet, constat enim & calido & humido temperamento, sed tēpus idoneum in alijs benignis apostematibus est, quando partes inflammatione infestantur, & vehementius iam pulsitant, & dolor ac febris succedunt, nulla spes est resoluendi, ideo tunc esse applicanda pus mouentia Hipp.sententiam sequutus & etiam Gal.4.methodi cap.5.versiculo vbi vehemētiꝰ iam pulsitant, & ea quæ naturæ motus impediunt aufer 2.aphor.47.

re necesse est. Et maximo artificio tumorem euoca re ac extra propellere seu extrudere in venereis ve ro bubonibus sufficit durities longa calorq; auctus si Tagaultio credimus dicenti.

Tagaultij chirurgiæ lib. 1. cap. 3. fol. 14.

Durities longa, pulsus dolor & calor aucti.
Signant pus fieri: sed factum dicta remissa.
Sub digitis vndans, albescens pars & acuta.

Quibus carminibus nos docuit quando recludere debemus, ac maturantia medicamenta tumori ap plicare oportet in frigidis ac pituitosiis tumoribus quando vna cũ contagio ad sunt alicui parti nẽpe in guini, vel retro aurib9 colloq; calidũ euocare ac ma turare dũ durities aduenerit quæ nõ morari necesse est recludi cõuenit ac cõcoqui igitur claris ac expres sis verbis Hipp. consuluit, in alia carminum parte de mostrat, pus iam esse confectum, in tertia & vltima tempus idoneum aperiendi emplastrum quo reclu dimus, ac maturamus predictos bubones, sic se ha bet. Re. caricarum sic carum. Sed nouarum semine eiecto nec non vmbilico cæpe (siue commiu. Græcis) rubeæ alliorum Syluestrum, vel domesticorum sub prunis decoctorum, ana. vncias duas, maluarum & radicum altheæ liliorunq; ana. M. 1. hidropiperis M. ß. coquenda, coquãtur, & pinsentur quibus adde spumæ nitri vnc. ß. fermẽti vetustioris vnc. j. farinę se minis lini fœnugreci titricíq; excorticati ana. vnc. j. stercoris colũbini & sinapis ana. ʒ 1. axũgię porcinę vetustate præditæ vnc. vj. & olei liliorum vnc. ij. cui adde melis communis vnc. iij. attrahit enim, vt lacu na ait cap. de mele cui adde duo lutea ouorum, & non sint hypenemia. Huiusmodi autem empla strũ attrahit venenum concoquitq; tum gallicum

6. epid. sect. 2. tex. 24.

Mesuesdefermẽto vel etiã uti possumus emplastro fermẽti descripto à Democrito, vide super hoc Mesuem distinct. 11. de vnguentis fol. 196. vide etiam Manardum, Syluiumq;

tum

tum etiã pestilens attractio enim á profundo corpo ris trahit ad circumferrentiã, vel cum Gullielmo Rhęgino lugdunæo dicamus: attrahens facultas est, quæ succos ex alto vehementius euocat, vt calidum tenuium partium vt indictamo, quod cognomento ephemeron, gręcè, latinæ dicitur dictamun cretense, idem refert Guido tract.7. Doct. 1. capit. v. idem Haliabbas. 5. de medicamentis attrahẽtibus, si bubo suppurari videatur, etiã si non perfecte, vt in his bubonibus parotidibusq; contingere solet aperiendus candẽti ferro, ne tumor recurrat sed materia per ipsũ vlcus, quod infigitur expurgetur, omne enim suppurans sine recidiua fit. Hæc enim concoctio, & crisis simul & abscessus vt Hipp.6.epid & etiam Vallesius. 5. epidemion tex. 16. §. vixitenim vstus & purgatus: id frequenter facio sine cuspide inquã acuta, sed lata vt optime fiat expurgatio, vel medicamẽto quod similiter scharam efficit vt vsq; digeratur sequenti digestibo terbentinæ claræ & vnguenti rosati ana. vnciam. ß. oui vnius vitelli mis. & fiat digestibum, cui adde croci tantillum, de super tetrapharmacum axungia porcina factum, si mulier, aut adolecens, fuerit bubone affectus ac per duos menses, expurgetur, virus Gallicum, tametsi indies crudum ad vsq; videatur vlcus adinplendum vigonio pulũere, destillatione facto per optime calcinato; illico pulverem in aquã vitæ injicere iterumq; destilletur, postea lento igne diu agitetur posteaq; aqua rosacea ipsũ permiscere decet, & sublimatorio prędicto puluere corrigere postea ipsũ infunde plantaginis solatriq; aqua, & ad solis æstũ caniculę relinquatur. Vt mordacitatẽ amit

Sect.3.tx. 9.

tat contractam à forti, aqua sic carnem putridam sine dolore adimit, abstrahitq;. Digerit etiã quam celerrimè vlcus à bubone relictum nec nõ alterius generis, puta etiam vulnus quod tractu temporis tumidum ac male olens fit, puluerè prædicto facilè reducitur, vt passim videmus in sancti Regis Hermenegildi Hospitio quod cardinalis vulgo appellatur. Tũ etiam in sanctorũ Cosmæ & Damiani nosochomio in quo Gallicam luem curamus si vero vlcera cõtrahere videãtur calositatem, mirifice ipsã tollit mixtura ex alumine vsto, predicto puluere mixto æquo pondere. Si ore proiunturarum doloribus ca pitisq; gummositatibus alicui obfferre volueris infunde ipsum oleo amigdalarũdulcium, per dies tres cuius accipe grana. 5. vel. 6. totidem pulueris dia M, fr. fiatq; de aurata pillula quam deglutire debet terue quarterue vel magis vt necessitas obtulerit interpolatis diebus longa enim experientia compertum habeo quam plurimos sanitati fuisse restitutos vt testis oculatus est, dignissimus pijsimusq; Doctor Ioannes de Salinas prædicti hospitij administrator.

Si tandem ad fuerit necessitas vniversalium euacuationum, facta prius distinctione, purgatione, an bene sectione opus sit. Quæ non ante apertionem, labiorum, digestionem ve bubonis fieri debet saltim purgatio.

Si autẽ bubo paruitate fuerit præditus, timor est ne resoluatur; tũc sola calce sapone per mixta viua excitetur vlcus etiã si magnus fuerit fieri potest vt virus expurgetur, fõtanellarũ more, si vero materia benigna fuerit tumorq; suppuratꝰ, maximè artifitio sum esse illũ resoluere dixit Gal. lib. de medico, &

13.methodi si tandẽ resolutionẽ natura tentauerit quæ inutilis est in ijs bubonibus Gallicis, siue etiam pestilentibus (vtilissimam verô suppurationem esse iudico,) hoc sequens vtile est. Recipe. bdelij Galbani, Ammoniaci, resinæ liquidę singulorum scrup. iiij. piperis longi & nigri. seminis lactucę syl uestris, sulphuris viui, spumæ nitri, aut eius loco salis gemmæ, salis ammoniaci, cardamomi ana. ʒ.j. & in aceto dissoluantur, fiatq; emplastrum, cui misceatur adocto pharmacopola. ʒ.j. Argẽti viui extincti.

Atq; de his quidem hactenus, abunde. Laus Deo Optimô Maximô qui me eripiat à lingua dolosa. Anno Domini 1606. scripsi Hispali.

EN MI LECTOR SYRVPVM sennæ magistralem, cuius in opere mentio.

RECIP. smilacis asperæ vncias. 6. foliorum sennæ vncias. 8. lig. san. epithimi ana vncias duas, polypodij uncias. 4. Aristolochiæ rotundę vnciã semissem. Hermodactylorum vnciam vnam, hordei excorticati, & passularum sine vinaceis ana. p. ij. glycyrhizę rasæ vnciam vnam, prunorum damascenorum duodecim. Radicũ diureticarum vnciam vnam & semissem, florum cordialium. p. j. absinthij põtici. M. ij. Succorum borraginis & lupulorum ana vncias. 8. anisi & cinnamomiana. 3 i. aquæ fontanæ lib. 12. fiat decoctio secundũ artem adconsumptionem sex librarum, in cuius expressione adde sachari tabarcet lib. 6. fiatq; syrupus, qui cum additione, ac fine ea fit prout se se offert necessitas: si humor enim peccauerit pituitosus siue phlegmaticus; tunc adde agarici vnciam vnam & semissem: si melancolicus addemyrabo, citrinorum vnciam vnam; si bilis vero abũdarit misce Rhabarbari vnciam semissem; quod fiat infusione non tamen substantia. Quo syrupo solemus gallicam luem remouere præcipuę illamquę ad primam. l. secundam speciem pertinet, ceteræ vero maius petunt remedium.